МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Кваліфікаційна робота
магістра

на тему **ЛЕКСИЧНІ ОДИНИЦІ ІЗ СЕМАНТИКОЮ ДЕСТРУКЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХНІЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНО-ПАРЕМІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ: КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0353 – а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Прокопенко Ліана Андріївна

Керівник д.ф.н., проф. Галуцьких І. А.

Рецензент к.п.н., доц. Надточій Н. О.

Запоріжжя – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра англійської філології та лінгводидактики
Освітній рівень магістр
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
_____
«____»_____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ПРОКОПЕНКО ЛІАНІ АНДРІЇВНІЙ
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проєкту) «Лексичні одиниці із семантикою деструкції в англійській мові та їхній фразеологічно-паремійний потенціал: когнітивний аспект»

Керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) Галуцьких Ірина Анатоліївна, д.ф.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «28» лютого 2024 року № 369-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проєкту) 06 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проєкту): праці таких вітчизняних лінгвістів як Корень О., Дениско П., Молгамової Л., Деркач Н., Васильєвої А., а також лінгвістичні дослідження таких зарубіжних вчених, як Фунга Б., Гарта, Лакоффа Дж. та Джонсена М., Мансурі М., Річардса Д., Руенронга К. та ін.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
1) теоретичні основи дослідження; 2) деструкція як філософсько-когнітивна категорія; 3) лексичні одиниці з семантикою деструкції в англійській мові; 4) фразеологічне та паремійне оформлення деструктивної лексики; 5) когнітивний аналіз деструктивної лексики в англійській мові; 6) концептуальні метафори деструкції; 7) лексико-граматичні засоби вираження деструкції.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проєкту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Галуцьких І. А., д.ф.н., проф.	23.05.2024	23.05.2024
Розділ 1	Галуцьких І. А., д.ф.н., проф	27.07.2024	27.07.2024
Розділ 2	Галуцьких І. А., д.ф.н., проф	02.09.2024	02.09.2024
Розділ 3	Галуцьких І. А., д.ф.н., проф	30.10.2024	30.10.2024
Висновки	Галуцьких І. А., д.ф.н., проф	23.11.2024	23.11.2024

6. Дата видачі завдання_____23.05.2024 р._____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проєкту)	Примітка
1.	Збір и систематизація матеріалу	травень 2024	виконано
2.	Аналіз ілюстративного матеріалу	червень 2024	виконано
3.	Написання вступу	червень 2024	виконано
4.	Написання розділу 1	липень 2024	виконано
5.	Написання розділу 2	вересень 2024	виконано
6.	Написання розділу 3	жовтень 2024	виконано
7.	Написання висновків	листопад 2024	виконано
8.	Оформлення роботи	грудень 2024	виконано
9.	Захист роботи	грудень 2024	

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ Л. А. Прокопенко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ І. А. Галуцьких
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено _____ М. В. Залужна
(підпис) (ініціали та прізвище
Нормоконтролер

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 54 стор., 66 джерел.

Об'єкт дослідження: англомовні фразеологізми, паремії, у яких ключовим компонентом виступає лексика із семантикою деструкції.

Мета роботи: розкриття особливостей структури й семантики лексичних одиниць із деструктивним компонентом з когнітивного ракурсу в сучасній англійській мові.

Теоретико-методологічні засади: функціонування семантики лексичних одиниць з деструктивним значенням в англійській мові (Корень О. В., Дениско П. В., Молгамова Л., Щокіна О., Bundgaard P., Kazbekova E., Lakoff G., Johnson M., Mansouri A., Richards J. C., Ruenroeng C.).

Отримані результати: найбільш часто вживаними в англомовному дискурсі концептуальними метафорами вираження деструкції є «Деструкція як знищення», «Деструкція як завдання шкоди», «Деструкція як війна». Важливим для визначення концептуальної метафори вираження деструкції є рівень когнітивної доступності, тобто рівень подібних семантичних відтінків в їх структурі. Вираження семантики руйнування у фразеологічних виразах та пареміях відбувається часто за допомогою мовних стилістичних засобів: метафори, метонімії, антитези (Деркач А.). Завдяки цьому підсилюється атрактивна функція даних висловлювань. Серед найбільш вживаних паремій з деструктивним значенням є прислів'я, які виконують комунікативну функцію та мають переважно інші конотативні результативні значення.

Ключові слова: *деструкції, фразеологізм, ідіома, паремія, прислів'я, концептуальна метафора, конотація*

ЗМІСТ

ВСТУП 2
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ 5
1.1 Деструкція як філософсько-когнітивна категорія 6
1.2 Лексичні одиниці з семантикою деструкції в англійській мові 10
1.3 Фразеологічне та паремійне оформлення деструктивної лексики 18
РОЗДІЛ 2 КОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСИКИ ДЕСТРУКТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ 23
2.1. Концептуальні метафори деструкції 23
2.2. Лексико-граматичні засоби вираження деструкції 29
РОЗДІЛ 3 ФРАЗЕОЛОГІЧНІ І ПАРЕМІЙНІ КОДИ ДЕСТРУКЦІЇ В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ: КОГНІТИВНИЙ РАКУРС 35
3.1 Особливості фразеологізації деструкції в англійській мові : когнітивний аналіз 35
3.2 Когнітивно-семантичні аспекти паремій англійської мови із семантикою деструкції 41
ВИСНОВКИ 46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 48

ВСТУП

Людині як суб'єкту пізнання відводиться активна роль у формуванні значення мовних одиниць і виборі модних засобів для опису тієї чи іншої ситуації. Американський професор філософії Г. Харман наголошував, що «мова є основною темою когнітивної науки. Мова відображає знання, виступаючи засобом вираження думки».

Деструктивні явища є невід'ємною частиною життя людини та оточують її, проявляючись у природних катаклізмах, соціальних конфліктах, внутрішніх кризах та зовнішніх змінах, що змушують адаптуватися, шукати нові рішення та переосмислювати життєві пріоритети.

Деструктивна лексика займає суттєву частину вокабуляра англійської мови. Вона здатна передавати широкий спектр значень, які залежать як від екстралінгвістичних, так і лінгвістичних факторів, від типу дискурсу, від здатності лексичних одиниць сполучатися з іншими. В сучасному світі важливе значення має правильне розуміння реципієнтом тих чи інших лексичних одиниць, адже людина отримує багато інформаціних повідомлень у різних формах та з різних джерел, які містять лексику з деструктивним навантаженням.

Нас цікавить внутрішньомовний механізм функціонування семантики лексичних одиниць з деструктивним значенням на фразеологічному та паремійному рівнях потребує додаткового вивчення, оскільки проблематика взаємовідношень лексико-семантичної та лексико-фразеологічної підсистем мови теж є недостатньо вивченою у теоретичній фразеології. Це і зумовлює **актуальність** даного дослідження.

Детальним дослідженням концептуальних метафор в англійській мові займались як вітчизняні (Васильєва А., Дениско П., Корень О., Молгамова Л., Тараненко Л.), так і (Bundgaard P., Hart C., Humar M., Lakoff G., Johnson M., Ramon M., Richards J.). Зокрема аналізу структурно-функціональних особливостей англійських лексем та мовленнєвих одиниць з денотативним

значенням деструкції присвятили свої праці такі лінгвісти, як Деркач Н., Ницполь В., Boran G., Kazbekova E., Mansouri A., Ruenroeng C.

Наукова новизна полягає у спробі власного дослідження структури й семантики фразеологічних та паремійних виразів із вираженням деструкції в сучасній англійській мові.

Об'єктом дослідження є англомовні фразеологізми, паремії, порівняльні звороти, усталені мовленнєві формули, у яких ключовим компонентом виступає лексика із семантикою деструкції.

Предметом дослідження є семантичні особливості англомовних фразеологізмів та паремій із деструктивним компонентом.

Метою дослідження є розкриття особливостей структури й семантики лексичних одиниць із деструктивним компонентом з когнітивного ракурсу в сучасній англійській мові.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

1) розглянути поняття «деструкції» з точки зору філософської науки;

2) проаналізувати лексичні одиниці з семантикою деструкції в англійській мові;

3) розглянути функціонування деструктивної лексики у англомовних фразеологічних ідіомах та пареміях;

4) дослідити концептуальні метафори деструкції;

5) виявити лексико-граматичні засоби вираження деструкції;

6) дослідити семантичні особливості деструктивних слів в англійській мові у складі фразеологізмів (на матеріалі публіцистичних текстів);

7) вивчити когнітивно-семантичні аспекти паремій англійської мови із семантикою деструкції.

Матеріалом дослідження стали фразеологічні одиниці з різних видів дискурсів, англомовні паремії. Основою для вивчення номінативних чи

конотативних значень лексем стали різноманітні лексикографічні довідкові джерела, зокрема Cambridge Dictionary, Oxford Advanced Learner's Dictionaries, The Free Dictionary by Farlex, Longman lexicon of contemporary English. У якості ілюстративного матеріалу було використано сучасні публіцистичні видання, такі, як Politco, The New York Times, The Washington Post.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалось на основі використання таких методів та прийомів: зокрема у першому та другому розділах застосовано методи лінгвістичного спостереження та концептуального аналізу, описового і компонентного методів, методу аналізу словникових дефініцій, у практичному розділі – когнітивний аналіз деструктивної лексики у складі паремій та фразеологізмів, в кінці кожного розділу та у висновках автор звертається до методу узагальнення та систематизації результатів.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів під час проведення семінарських занять з лексикології та лінгвістики, або практичних занять з англійської мови. Крім того, дане дослідження може бути застосовано в якості наукового джерела під час написання дипломних робіт з когнітивної лінгвістики англійської мови.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від назви теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об’єкту, предмету, методів дослідження та структурування роботи.

У першому теоретичному розділі особлива увага приділяється визначенню поняття «деструкція» та його філософському осмисленню, розглянуто англійські лексичні одиниці з семантикою деструкції, подаються загальні відомості про оформлення лексики, зокрема із деструктивним значенням, у фразеологізмах та пареміях. Другий розділ досліджено поняття концептуальної метафори, зокрема когнітивні метафори із семантичною категорією деструкції, а також виокремлено основні лексико-граматичні засоби її вираження у фразеологізмах та пареміях. У третьому практичному розділі проведено власний аналіз англійських

фразеологізмів та паремій із деструктивною лексикою. У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.

Загальна кількість сторінок 54, кількість використаних джерел 66.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Деструкція як філософсько-когнітивна категорія

Починаючи з XX століття у філософії поняття деструкції стає ключовим, що характеризує мистецтво, культуру і сутність людини. Більшість дослідників сходяться на думці, що деструкція (від лат. destruction – руйнування) означає порушення нормальної структури будь-чого. Щокіна О. характеризує це поняття як руйнування традиційних консервативних уявлень про соціальні ролі людини [Щокіна 2020, с. 78]. Згідно з дослідницею, деструктивність як знищення будь-яких проблисків інакомислення пізніше відбилася в диктаторстві культури радянського простору. Дослідниця принципів деструкції і деконструкції Повторєва С. визначає деструкцію як «руйнування, демонтаж структур традиційного метафізичного мислення» [Повторєва 2010, с. 59].

Деструкція є характерною межею всіх переломних етапів в історії культури, науки, філософії, мистецтва. У філософії деструкція проявляє себе в есхатологічних, обмежених усебічним саморуйнуванням уявленнях. Філософський енциклопедичний словник тлумачить поняття деструкції як поняття «онтології Гайдеггера, <…> стратегію оновлення філософської метафізики Заходу» [ФЕС 2002, с. 152]. Філософське бачення на межі XIX ст. змінилося: «системність у принципі» вважалося штучним, мертвим [Бушанський 2016, с. 125]. Цьому передували традиції німецьких філософів Шопенгауера, Ніцше, які створили нову філософську традицію, риси якої були спонтанність оцінювання, безпосередність рефлексії, акцент на вірі у волю особистості та навіть у волю надособисту. Як могутня руйнівна сила деструкція в такому світобаченні надавала можливість поділу, розкладання єдиного і цілісного. Водночас, деструктивні сила породжує нову свідомість, еклектизм культурних процесів. За Щокіною О., у деяких філософських вченнях деструктивна сила може відігравати велике значення у становленні творчого начала в людині; це проявляється в тому, що «людина є демонстративно принциповим

деструктивним новатором <…> з чітко вираженими межами переконань, норм, смаків, стереотипів і правил світоглядної позиції» [Щокіна 2020, с. 79].

Зміни у філософській думці початку XX ст. свідчили про все більше прагнення людини, зокрема творчої, до незалежності її особистості, відчуження філософії від соціальної реальності та початок нової культури. Особливе значення для розуміння ролі деструкції як творчого методу пізнання дійсності набуло теорія філософа М. Гайдеґґера. У своєму творі «Буття і час» та в пізніших творах, проаналізувавши існуючі метафізичні поняття з деструктивної точки зору, він переосмислює онтологічні засади західної культури. Головними атрибутами критики традиційної мови метафізики в творчості М. Гайдеґґера є інфляція, девальвація слів, нігілізм. Таким чином, мислитель демонструє несправжність сучасної західної культури та досліджує «феномени балачок, цікавості і двозначності» [Повторєва 2010, с. 60]. Він використав метод деструкції для того, щоб переосмислити та перепрочитати існуючи смисли тексту. Така стратегія передбачала дві епістемічні операції:

1. Розбір стародавнього тексту на його найпростіші смислові елементи (архетипових смислів, образів);
2. Відродження нової структури за допомогою операції конструювання [ФЕС 2002, с. 152].

За Соболь О., у процесі другої операції деструктор підшукує або створює для елементів смислоносіїв стародавнього (або чужого) тексту адекватні деривати в мові своєї культури і з них, відповідно до своєї інтуїції, конструює нову структуру тексту [ФЕС 2002, с. 152].

Методологічна новація М. Гайдеґґера знайшла істотне продовження у творчості представників постструктуралізму, який можна розглядати як одну з провідних орієнтацій сучасної європейської і генетично пов’язаної з Європою культури. Дослідниця принципів деструкції Повторєва С. зазначає, що основні орієнтації деструкції М. Гайдеґґера стали основою принципу деконструкції – методологічний принцип постструктуралізму, сфера дії якого є тексти [Повторєва 2010, с. 59]. Проте, на відміну від принципу деструкції, який

радикально виступає проти традиційної метафізики, принцип деконструкції передбачає припущення спростування традиційних метафізичних абсолютів, але не повне відкидання концептів метафізики. Деконструкція постає як синтетичний медіативний спосіб подолання логоцентризму і бінаризму традиційної мови, засіб семіотичного дослідження повсякденної знакової діяльності, мови наукової, художньої творчості, релігійних, політичних та інших текстів.

Повторєва С. дослідила три етапи застосування принципу деконструкції [Повторєва 2010, с. 63]. Спочатку здійснюється розбір і витлумачення смислу опозицій. Наступним кроком є зрівняння за смислом обох її членів, тобто недопущення будь-якої ієрархічної структурності. Третім етапом є дистанціювання від цих опозицій, що дає змогу судити про їх можливість або неможливість

Паралельне співіснування традицій і новаторства в їхньому протиборстві у філософії робить їх домінантами, які змінюють одна одну. Деструкція часто постає як своєрідна філософська гра, театр, зокрема у поставангардній культурі. За представником постструктуралізму Деррідою Ж., в процесі гри мовних форм, записаного слова, граматичних структур відбувається пошук смислу; гра є методом відшукування смислу на рівні означників
[Повторєва 2010, с. 62].

Цікавим для нашої наукової роботи видається дослідження Бушанського В., який стверджує, що в умовах деструктивної свідомості найприйнятнішою формою висловлювання стає афористичне судження чи потік свідомості**.** Нова філософська течія спричинила розщеплення дискурсу, перетворивши його на сукупність самодостатніх, а іноді й довільних афоризмів
[Бушанський 2016, с. 125–126]. За Бушанськиим В., якщо «синтетичні судження <…> мають апріорну природу, тобто випливають не з досвіду, а із заздалегідного когнітивного образу, то акцент на розщепленості – це лише відображення браку адекватного апріорного образу в колективній свідомості» [Бушанський 2016, с. 127].

З позицій деструкції відбувається переоцінка цінностей не лише у філософській науці, але й також змінюються уявлення про сутність понять «наука» і «мистецтво». Як у філософії, так і в науці актуалізується тема руйнації, зокрема проблема «смерті» матерії, а саме відкриття розкладання атома, утвердження корпускулярно-хвильової теорії. Одним із найхарактерніших у науці методів деструкції є теорія відносності.

У культурному вимірі, який тісно пов'язаний із філософським світобаченням, деструкція проявляє себе у глибині робіт Пабло Пікассо, у фрагментарних витворах Сальвадора Далі. Деякі митці були вкрай категоричні щодо розуміння сутності деструктивізму. Зокрема, авангардист М. Семенко у статті «Що таке деструкція?», опублікованій у 1922 р. в Києві в журналі «Катафалк мистецтва», доходив до крайнощів, стверджуючи: «Мистецтво потрібно ліквідувати» [Щокіна 2020, с. 79]. Стосовно мистецтва деструкцію він розглядав як «активний процес розкладання».

Авангардисти намагалися осмислити поняття «людина», «суспільство», «культура», «традиція», «цінність» у деструктивній сутності. Сенс цих понять у світлі деструкції дещо відрізнявся від традиційних уявлень. Наприклад, митці К. Малевич, Д. Бурлюк, А. Петрицький, М. Семенко розглядали деструкцію як необхідний крок до безмежної свободи особистості. Зокрема К. Малевич доволі часто називав деструкцію як одну з найхарактерніших якостей і властивостей людини, як її сутність. Але на відміну від інших митців, художник-теоретик вбачав у деструктивній сутності людини небезпеку, адже через прагнення до суспільного визнання та досконалості готова позбутися індивідуальності та творчої самостійності [Щокіна 2020, с. 79]. У фільмі Л. Бунюеля та С. Далі «Андалузький пес» (1929 рік), що відноситься до модернізму в культурі, розкрито також тяжіння особистості до саморуйнування, при чому з метою придушення садистичних інтенцій над іншою людиною.

Отже, деконструкція стосується багатьох життєвих феноменів, кожний з яких підпорядковується філософському осмисленню. Важливе місце посідає вивчення поняття деконструкції на лінгвістичному рівні. Як правило, на рівні

мови феномен деконструкції проявляється в лексико-семантичному аспекті, зокрема під час аналізу семантичних конотацій лексичних одиниць із деструктивним значенням.

1.2 Лексичні одиниці з семантикою деструкції в англійській мові

Значення слова в англійській мові залежить від існування інших елементів цієї мови. Тому значення лексичного елемента, за дослідником семантичної складової англійської мови Мансурі А., не можна розглядати в повній ізоляції від інших елементів, з якими воно утворює семантичне поле [Mansouri 1985, с. 16].

Використання предиката, тобто лексичної одиниці, у конкретній конструкції визначається когнітивною операцією, що називається субсумпцією [Peña 2009, с. 744]. Остання передбачає як внутрішні (семантико-синтаксичні), так і зовнішні (прагматичні та дискурсивні) обмеження. Описові інструменти, що використовуються для формалізації процесів субсумпції, називаються лексичними і конструкційними шаблонами, які мають спільну метамову. Лексичні шаблони — це семантичні представлення синтаксично релевантного вмісту в значенні лексичної одиниці, а також прагматична та семантична інформація, яка має зв’язок із цим значенням. Конструкційни шаблони є подібними формалізаціями конструктивного значення. Тому семантична декомпозиція лексичних предикатів стає необхідною, щоб визначити елементи, необхідні для їх семантичного представлення [Ignasi, с. 115].

Розрізняючи лексичну і синтаксичну сполучуваність, усі дослідники виходять з єдиної передумови, що синтаксична сполучуваність слова визначається його лексико-граматичною характеристикою, лексична сполучуваність – його індивідуальним значенням [Eskaraeva 2022, с. 1822].

В сучасній лінгвістиці лексико-граматичну та семантичну складову тексту будь-якої тематики вивчають за допомогою дискурсивно-орієнтованого аналізу. В даному дослідження нас цікавить деструктивна лексика, що відноситься до семантичного поля «Деструкція», тобто слова з категоріальним значенням руйнування, внаслідок якісної зміни предмета, повного чи фрагментарного порушення його цілісності, видозміни його ознак і властивостей [Xakimovna 2019, с. 1]. З цього випливає, що в якості матеріалу для аналізу можуть виступати деякі словники, які побудовані на принципі семантичних полів. Такими словниками є: “The English Duden” (1960),
“The Longman Lexicon of Contemporary English” (1981) [Boran 2018, с. 397].

З точки зору семантики, поняття дискурсу має важливе значення для розуміння функцій лексико-семантичних одиниць. Якщо текст розглядати як комплекс висловлювань, то дискурс постає як інтегративна сукупність текстів, звернених до однієї спільної теми та функціонуючих в одній комунікативній сфері (політичний дискурс, реклама, художній дискурс тощо). Таким чином, дослідження дискурсу зосереджується на тому, які особливості комунікативної мовленнєвої діяльності та якою мірою впливають на конкретне використання мови як в цілому, так і окремої мовної одиниці зокрема в текстовій системі.

В англійській мові серед лексичних одиниць з деструктивним впливом значне місце посідає група дієслів. Важливою їх граматичною ознакою є обов'язкова спрямованість називаної дії чи процесу на об'єкт, виражений у знахідному відмінку без прийменника [Eskaraeva 2022, с. 1822].

Вперше слова із деструктивним впливом дослідив Ю.В. Фоменко у своїй праці «Деструктивні дієслова в узбецькій мові». Філософ визначив їх як «дієслова фізичного впливу живого предмета на неживий конкретний об'єкт, що здійснюється за допомогою певного знаряддя і нерідко призводить до руйнування об'єкта» [цит. за: Kazbekova 2022; с. 150]. За лексико-семантичними ознаками можна стверджувати, що дієслова, об'єднані архісемою «руйнівний вплив», утворюють в лексичній системі англійської мови лексичне семантичне поле, що складається з наступних семантичних ядр:*“damage”* – порушення

цілісності об'єкта, вплив на мікроструктуру поверхні;*“destroy”* – порушувати цілісність об'єкта, впливаючи на його макроструктуру;“*destroy”* у значенні повного знищення (*burn, kill*) [Eskaraeva 2022, с. 1822; Mansouri 1985, с. 16].

В основі відмінностей між вище згаданими трьома групами лежить логіко-понятійна категорія ступеня руйнації. Якщо предмет зруйнований частково і його можна відновити - це пошкодження. Якщо руйнівний вплив супроводжується зміною структури об'єкта - це руйнування. Якщо в результаті руйнівного впливу об'єкт припиняє своє існування, відбувається його повне руйнування.

Лексеми деструктивного типу можуть поділятися на семантичні групи, які означають:

1. повне знищення людини, зокрема (*kill, murder, assassinate, massacre, slaughter, butcher, execute*);

2. повне знищення неживого предмету (*smash, shatter, crush, burst*);

3. часткове ушкодження людини (*harm, hurt, injure, wound*);

4. часткову руйнацію предмету (*spoil, crack, split, repair, mend*)

[Mansouri 1985, с. 458].

Серед англійських деструктивних слів зустрічається також іменники. Це, як правило лексеми, що походять від деструктивних дієслів або мають з ними однакову морфологічну форму, наприклад: *killing, murderer, slaughter, butchery, execution, harm, hurt, injure, split, crash, devastation, demolition, ruination, damage, extermination, desolation, obliteration, decimation,* Зустрічаються іменники, які мають іншу зовнішню форму: *death, end, catastrophe, mayhem, carnage, cataclysm, decay, havoc*.

Під час аналізу лексем з деструктивним значенням слід ураховувати їх діапазон сполучуваності з іншими словами. В залежності від останнього, розрізняють три типи лексем:

1) полігруповий тип;

2) монотип;

3) вільний тип (див. Рисунок 1.1) [Eskaraeva 2022, с. 1823].

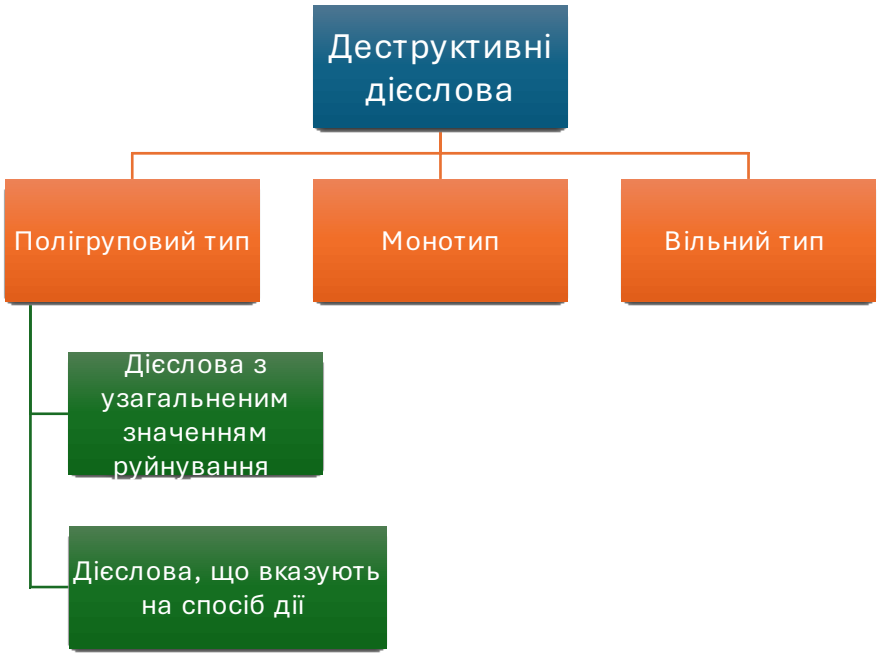
Найбільш часто вживаною є полігрупова об’єктна лексична сполучуваність, за якої дієслово може поєднуватися з іменниками кількох лексико-семантичних груп. Таку сполучуваність мають, наприклад, дієслова *“demolish, destroy, break”*.

Розглянемо дієслово *destroy*, діапазон лексичної сполучуваності якого включає 16 лексико-семантичних груп. Завдяки своїй семантиці це дієслово використовуються переважно для позначення процесу руйнації наступних семантичних груп: різного роду будівлі, структур (*construction, building, house hut, saklya, house, castle, bastion, church, temple, monastery, museum, school, hospital, mine, power plant, factory, market*, etc.); частини будівель і споруд (*wall, furnace, partition, ceiling, bell tower, fence*); комунікацій (*water supply network, railway tracks, road, bridge, tunnel*); населені пункти (*city, village, settlement, village*); водопровідні та іригаційні споруди (*dam, breakwater, water park, berth*); транспортних засобів; поховання та пам'ятники, природні об'єкти (*coast, island, rock, mineral*).

На основі прямого значення деструктивного дієслова може виникати переносне. Його можна використовувати для позначення процесу руйнування будь-яких соціально-політичних чи економічних систем: знищення країни, економіки, промисловості, економіки, інфраструктури, бізнесу, уряду, ринку тощо. У поєднанні з іменниками, що називають хімічні речовини та матеріали (*plastic, metal, drugs, carcinogens, toxic substances, caffeine, vitamin, carotene*) семантична структура дієслова *destroy* модифікується, актуалізуючи сему «порушити цілісність». Крім того, дієслово *destroy* з деструктивним навантаженням широко використовуються в переносному значенні для номінації деструктивних процесів у біологічній сфері, а також для позначення деструктивного процесу по відношенню до сфер ментальної (*plan, idea, argument, concept, word meaning, performance, illusion, fantasy*), духовної (*morality, moral principles, faith, religion, culture, personality, talent*), емоційної (*impression, feeling*).

Рисунок 1.1

Типи деструктивних дієслів

Дієслово *destroy* вживається також з іменниками, що позначають певний спосіб чи стан речей (*established order of things, idyll, way of life, discipline, harmony*), з іменниками, що називають відносини між людьми та між державами (*marriage, love, friendship, partnership, unity*).

Було досліджено, що іноді англійська лексема з деструктивним значенням набуває вторинного денотативного значення при сполучуваності певних лексем. Так, у поєднанні з іменниками, що називають об'єднання людей або стани (*family, alliance, army, opposition, group*), дієслово *destroy* набуває вторинного означального значення. Більш того, деякі сполучення з цим дієсловом сприймаються як випадкові, незважаючи на те, що іменники семантично пов’язані з іменними компонентами вживаних сполучень. Наприклад, *to destroy friendship* – звичайне, *to destroy partnership* – зрідка.

Лексичні одиниці цих семантичних груп можуть різнитися своїми семантичними ознаками. Таблиці 1.1 та 1.2 демонструють подібності та відмінності у семантичному значенні деяких дієслівних лексем із деструктивним значенням (див. Табл. 1.1; Табл. 1.2).

В англійській мові існує група дієслів із першочерговим деструктивним значенням, діапазон сполучуваності яких надзвичайно широкий і може включати велику кількість лексико-семантичних груп, такі, як *annihilate, beat, bite, destroy, burn, break, shoot, kill, bomb, exterminate* тощо. Вони відносяться до полігрупового типу [Eskaraeva 2022, с. 1824]. Зазвичай, кількість лексико-семантичних або тематичних груп іменників, здатних вступати з дієсловами даного типу у сполучення, не перевищує 10 [Eskaraeva 2022, с. 1824]. До дієслів полігрупової сполучуваності відносять такі семантичні групи:

1. Дієслова з узагальненим значенням руйнування (*violate, destroy, smash, exterminate, crush, ruin, kill, lay down, slay, break, harm).*

2. Що вказує на спосіб дії (*pressure, burn, hang, choke, score, crush, stab, close, slaughter, shoot, flood, trample, beat, cut, chop, mow, cancel, poison, shoot, saw, extinguish, suppress, sink, interrupt, bombard, ruin, unravel, untie, smash, dismantle, untwist, rip, tear, wound, trample, erase, drown*).

В свою чергу, дієслова з узагальненим значенням руйнування мають синоніми, які, як правило, конкретизують спосіб дії, наприклад: дієслово *kill* має синоніми *murder, assassinate, massacre, slaughter, butcher, execute*; лексема *harm* – синоніми *hurt, injure, wound*; слово *break – smash, shatter, crush, burst.* У реченні

“The picture fell and shattered the vase” предикат *shattered* увиразнює зміст, повідомляючи, що ваза не просто розбилася (*break*), а розбилася на маленькі шматочки (*shatter*).

Таблиця 1.1

Лексеми із значенням повного знищення живого предмету

	спричинення смерті	зроблено навмисно	натякає на кримінальний акт	натякає на жорстокість	направлений проти беззахисних людей	передбачає багато жертв	натякає на засудження	викликаний політичним причинами	як законне покарання
kill	+								
murder	+	+	+						
assassinate	+	+	+					+	
massacre	+	+	+	+	+	+	+		
slaughter	+	+	+	+	+	+	+		
butcher	+	+	+	+	+	+			
execute	+	+							+

Таблиця 1.2

Лексеми із значенням повного знищення неживого предмету

	вимушене руйнування	раптовість та швидкість	елементи жорстокості	зазвичай із шумом	зазвичай поширюється на велику площину	на дрібні шматки	без тиску
smash	+	+	+	+		+	
shatter	+	+	+		+	+	
crush	+						+
burst	+	+					+

Під моногрупою розуміється такий тип предметної лексичної сполучуваності, при якому перехідне дієслово здатне утворювати сполучення з іменниками лише однієї лексико-семантичної групи, тобто асоціативний

потенціал цього дієслова обмежений сукупністю лексем, об'єднаних на основі цілісного семантичного компонента. Наприклад, дієслово *to execute* поєднується тільки з іменниками, що називають людей; деструктивне дієслово *to pierce* поєднується тільки з іменником *eye*. До моногрупового типу можна віднести лексичну сполучуваність таких дієслів деструктивного впливу: *trample (crops), bury (pit), fill up (trench), execute (criminal), uproot (forest), heal (disease), drain (swamp), shoot (dogs), disperse (crowd), melt (ice), disband (squad), cut down (tree), torpedo (ship), extinguish (fire).* Таке явище, при якому перехідне дієслово може вживатися лише з одним іменником, тобто діапазон цього дієслова обмежений однією лексемою, має назву монолексемія.

Лінгвісти також виокремлюють ще один тип лексем – вільний. Він передбачає незначні стилістичні обмеження сполучуваності дієслова, які можна опустити.

Слід зазначити, що лексичні слова з першочерговим значенням деструкції у сполучуваності з лексемами на позначення інших концептуальних структур можуть втрачати свої семантичні ознаки деструкції. Прикладами таких кейсів є такі, як: *words are like weapons* (підкреслення не лише потенційної шкоди, яку можуть заподіяти слова, але й їх сили), *cut corners* (робити щось найпростішим, найдешевшим або найшвидшим способом, часто ігноруючи правила), *break a record* (зробити щось краще, ніж будь-хто коли-небудь раніше) [The Nation].

Таким чином, до слів із значенням «Деструкція» відносяться лексеми з семантичним полем «руйнування», яке має принципово такі семантичні ядра: повне чи фрагментарне порушення цілісності предмета чи живої істоти. Можливість лексеми сполучуватись з іншими словами на синтаксичному та лексичному рівнях впливає на визначення її типу: полігрупового, моно- чи вільного типу. Крім того, сполучуваність деструктивного лексеми може впливати на її переносне та вторинне денотативне значення.

Тому аналіз лексичної сполучуваності лексем із значенням руйнування відіграє важливу роль дослідженні лексики з деструктивним значенням у складі фразеологізмів та паремій.

1.3 Фразеологічне та паремійне оформлення деструктивної лексики

Для розуміння функціонування деструктивної лексики у формі фразеологізмів в дискурсі важливо дослідити цей лінгвістичний термін. Дорошенко І. визначає фразеологізм як «поєднання слів, граматично оформлене за моделлю словосполучення <…> чи речення <…>, неподільне семантично <…>» [Дорошенко 2024, с. 378]. Дослідник виділяє кілька типів фразеологізмів: 1) фразеологічні зрощення; 2) фразеологічні єдності; 3) фразеологічні сполучення; 4) фразеологічні вирази.

Влучне визначення фразеологізмів зазначає Царук О., називаючи їх стійкими сполученнями «слів з ускладненою семантикою, які не утворюються за структурносемантичними моделями змінних сполучень, що їх утворюють» [цит. за: Царук 2014, с. 179]. Крім структурносемантичної класифікації фразеологічних одиниць, мовознавиця розрізняє ще граматичну та функціональностилістичну [Царук 2014, с. 179].

Слід зазначити, що фразеологізми «функціюють у мові із закріпленим лексико-граматичним складом і значенням» [Дорошенко 2024, с. 380]. Фразеологізми будьякої мови розуміють як лінгвосеміотичний феномен, що формує особливу „підмову”, одне з концентричних кіл мови, в якому в усталеній формі зберігаються і транслюються уявлення етносу про світ, культурні й історикоміфологічні здобутки певного народу [Царук 2014, с. 179]

Крім того, розрізняють широкий і вузький обсяг фразеологічної системи. До широкого обсягу відносяться фразеологічні сполучення та вирази, прислів’я, приказки, крилаті вислови. Вони є усталеними та лексико неподільними. Вузький обсяг фразеологічної системи обмежується фразеологізмами-ідіомами, функційно співвідносними зі словами як номінативними одиницями мови [Дорошенко 2024, с. 132].

Слід наголосити на тому, що зміст ідіоми не визначається семантикою її складників, тому такі фразеологічні одиниці не перекладаються іншою мовою дослівно. Наприклад, *проґавити шанс* (англійською мовою – *miss the boat*); *вивернути кишені* (англійською мовою – *dig deep your pocket*), *коли рак на горі свисне* (англійською мовою – *when pigs fly*).

Чимало лексичних одиниць з деструктивним значенням міститься в ідіомах. Сполучуваність цих слів з іншими певними одиницями спричинює зміну номінативного значення кожної з лексем. Прикладами таких ідіом можуть бути наступні: *to break the record* – побити рекорд, *to break free* – звільнитися, *to break the ice* – зробити перший крок, подолавши невизначеність [Xakimovna 2019, с. 2], *bite the bullet* – змусити себе зробити щось неприємне або болісне, *burn the midnight oil* – працювати пізно вночі, *barking up the wrong tree* – діяти неправильно або марно, *crack of dawn* – зі сходом сонця, *break the bank* – дуже витратися, *buns in the oven* – завагітніти [CALD].

До усталених синтаксичних конструкції відносять фразові дієслова – це особливі дієслова англійської мови, що складаються зі власне смислового дієслова та одного або декількох прийменників (рідше прислівників). Їх слід сприймати як одне ціле та запам’ятовувати їхнє значення як одного сталого виразу, адже значення фразових дієслів часто відрізняється від значення окремих слів, з яких вони складаються. Прикладами фразових дієслів є такі: *break down* (розібрати, розірвати, зламатися), ***t**ear apart* (розірвати, розігнути), ***c**ut up* (порізати, розрізати), *pull apar**t*** (розірвати, розігнути), ***k**nock down* (збити, зруйнувати), *fall asleep* (заснути), *break up* (порвати відносини), *blow up, knock out, squeeze out, burn out, break out, cut down, cut off, finish off, fill up, set fire to, knock down, break through, break up, tear down, tear down* тощо.

На процес фразеологізації деструктивної лексики впливає можливість сполучуваності лексем. Виникнення та існування вище зазначених трьох типів сумісності обумовлено екстралінгвістичним факторами, які впливають на семантичну сполучуваність. До таких факторів належать, зокрема, глобальне поширення тероризму та війн у світі. Такі життєві реалії спричинили частіше

використання багатої кількості фразеологізмів та ідіом із лексемами, які несуть в собі значення деструкції. Прикладом такого словосполучення є *to blow up***,** яке має значення «зробити вибух, знищити вибухом». Це фразове дієслово раніше не належало до числа часто вживаних деструктивних дієслів. Звичайною є лексична сполучуваність цього дієслова з такими семантичними групами іменників: будівлі, споруди (*structures for various purposes military-industrial facility, school, hospital, headquarters, hut, house, palace, temple, church, factory, power plant, hydroelectric power station, mine, bunker, bunker*), частини будівель і споруд *(entrance, gate, wall),* машин (*fuel tanker, train, echelon)*, зброя (*mine, mortar, battery*), комунікації (*road, railway track, railway*, *bridge*), поселення, природні об'єкти (*rock, mountain, cave*), люди.

Мові як природному феномену притаманний процес змін та замін одних форм на інші. Сфера фразеології не є виключенням. Іноді фразеологізми змінюються на морфологічному, синтаксичному, семантичному рівнях, тобто піддаються варіаціям. Наприклад, фразеологізм *cut your teeth* має значення «отримати свій перший досвід». У "Cambridge Advanced Learner's Dictionary" у цьому фразеологізму перед словом *teeth* додається певний прикметник: *cut your political/professional teeth* [CALD]. Додавання ще одного предиката вносить ще одну сему у цю багатослівну одиницю: «отримати свій перший політичний / професійний досвід». Діапазон прикметників сягає від професійних чи юридичних до кінематографічних та теологічних. В цьому випадку дієслово *cut* втрачає своє деструктивне значення.

В попередньому прикладі можна спостерігати феномен «семантичної просодії» – додаткове семантичне значення, що утворюється завдяки поєднанню слів з іншими словами, внаслідок чого встановлюються певні асоціації. Лінгвістиня Ганстон С. підсумовує поняття семантичної просодії таким чином: «Можна сказати, що слово має певну семантичну просодію, якщо можна показати, що воно зазвичай зустрічається з іншими словами, які належать до певного семантичного набору» [Hunston 1995, с. 141].

Фразеологічні одиниці в залежності від свого значення присутні в тому чи іншому дискурсі (рекламному, публіцистичному, політичному тощо). Необхідність довести до відома реципієнта певну інформацію призводить до збільшення частоти вживання тих слів, які відображають найбільш суттєві аспекти повідомлення.

З функціональної та стилістичної точки зору, особливу роль відіграють сталі вирази у текстах ЗМІ. Ідіоми, фразеологічні дієслова характеризуються яскраво вираженими стилістичними ознаками, завдяки яким їх використання надає мові жвавості. Особливості вживання слів із деструктивним впливом в медіадискурсі зумовлені його цільовими установками, а саме зацікавлення читача та впливі на нього. Тобто, використання фразеологізмів, зокрема у медійному дискурсі, зумовлено бажанням виробника створити експресію, що сприяє змінам звичайних характеристик лексем.

Пареміями називають прислів'я та приказки, тобто короткі вислови, що втілюють народну мудрість та передають узагальнені висновки і спостереження. За Деркач Н. В., паремія тлумачиться ширше як предикативна комунікативна одиниця «з постійним значенням і складом, які можуть впливати на формування певних просодичних моделей його усної реалізації» [Деркач 2018, с. 8].

Задля правильного оформлення паремій зі складом деструктивної лексики слід враховувати три виміри в них семіотики, а саме синтаксичний, семантичний, прагматичний. Ці виміри обумовлюють наявність типових рис для текстів англійського прислів’я, а саме:

- компактність стилістичних прийомів і виразних засобів;
- спрощеність структури;
- лаконізм просторово-часової організації;
- типовість синтаксичних конструкцій і зворотів;
- безперервність розвитку подій; [Деркач 2018, с. 9; Тараненко 2003, с. 23].

Крім того, Деркач вказує на семантичну та структурну складність англійського прислів’я, що зумовлено, зокрема, його належності до групи текстів малої форми [Деркач 2018, с. 16].

Дослідники Дорошенко І. [Дорошенко 2024, с. 379]. та Корень О. [Корень 2000, с. 5-6] поділяють паремії на дві групи, відносно їх функцій: 1) комунікативні; 2) номінативні. При цьому, реалізування номінативної функції характерно для приказок, комунікативна – для прислів'їв. Іншими словами, паремії можуть трактуватися як дослівно, так і з узагальненням їхнього дослівного змісту.

Важливою рисою прислів'я є його дидактична функція. В англійській мові деструктивна лексика в пареміях використовується для вираження негативних явищ, проблем, або критики певних дій чи людей. Вона має на меті засудити небажану поведінку або попередити про негативні наслідки. Дидактична функція паремій з деструктивним значенням здійснюється за допомогою як образних деструктивних одиниць, так і висловлювань з буквальним значенням деструкції.

Отже, явище деструкції застосовується у багатьох сферах людського життя, в тому числі, у дискурсах, в яких категорія руйнації проявляє себе у семантиці лексичних одиниць. Крім номінативного значення, лексеми із деструктивним значенням у складі фразеологізмів та паремій, що передбачає сполучуваність з іншими лексемами, можуть набувати інших, переносного чи вторинного, сенсів.

Тому вважаємо за потрібне в практичній частині дослідити слова та інші лексичні одиниці із значенням деструкції, які є компонентами фразеологізмів та паремій.

РОЗДІЛ 2

КОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСИКИ ДЕСТРУКТИВНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1. Концептуальні метафори деструкції

Для нашого дослідження вважаємо необхідним вивчити можливі інтерпретації лексики із значенням деструкції, які спостерігаються у концептуальних метафорах даного явища. На думку Лакоффа, винахідника теорії концептуальної (когнітивної) метафори, метафора дозволяє представити абстрактні концепти в доступному для сприйнятті образі, «зрозуміти досить абстрактні, або в силу своєї природи неструктуровані сутності в термінах більш конкретних або, <…> більш структурованих сутностей» [Lakoff 1993, с. 245]. За Молгамовою Л., основною функцією метафор є «позначення у термінах чуттєвого сприйняття «складних розумових просторів», що не можуть бути ідентифіковані органами чуття» [Молгамова 2022, с. 107].

Згідно з теорією концептуальної метафори, метафора складається із двох різних концептуальних доменів, де один домен використовується для розуміння іншого [Lakoff 1993, с. 178]. В теорії концептуальної метафори суб'єкт метафори називають терміном «домен-ціль» (target domain), а предикат – терміном «домен-джерело» [Дениско 2015, с. 70].

Багато лінгвістів вивчали зв'язок між двома концептуальними доменами в метафорі. Всі вони мають спільну думку про його особливу природу, що поляшає у проекції елементів чи структурних зв'язків з одного домену на інший, встановленні концептуальної відповідності між цими двома різними доменами знання, покликане пояснити один домен знання в термінах іншого, внаслідок чого домен, на який здійснюється проекція, змінюється, набуває нової структури. За дослідженнями Молгамової Л., «суть метафори полягає у тому, що

концептуальна структура одного виду пояснює концептуальну структуру іншого виду на основі категоріального зрушення»
[Молгамова 2022, с. 106]. За дослідницею Ницполь В. І., «когнітивні метафори дають можливість концептуалізувати різні частини реальності.»
[Ницполь 2023, с. 55]. Така концептуалізація понять досягається, за словами Гумара М., шляхом зосередження уваги на подібності чи аналогії між двома областями (доменами). При цьому, метафора працює з частковим перекриттям двох доменів, привертаючи увагу до спільного, ігноруючи несуттєві особливості [Humar 2021, с. 101]. Лінгвіст М. Блек вважає, що «механізм концептуальної метафори в тому, що до головного суб'єкта додається система «асоціативних імплікацій», пов'язаних з допоміжним суб'єктом. Метафора відбирає, організовує одні, цілком певні характеристики головного суб'єкта, і усуває інші» [Васильєва 2020, с. 81].

За дослідниками проблеми концептуальної метафори Ортоні, Лейкофф і Джонсон, у зв'язку з тим, що ціль концептуальної метафори нерідко є більш абстрактним концептом, а джерело – більш конкретним, то часто спостерігається «асиметричність зв'язку між ціллю і джерелом»
[Lakoff 1980, с. 59, 118]. Так, деякі англійські фраземи, зокрема з деструктивним значенням, можна розглядати як похідні, тобто вторинні стосовно інших. Крім того, дієслова можуть передавати дії, також результативні, але протилежні за результатом і за своїми оцінними конотаціями. Таким прикладом є «текстуальна» синекдоха: фрагмент певного тексту служить для передачі змісту, який виражається цілим текстом. Фразема може набувати свого ідіоматичного значення, не просто спираючись на образне переосмислення певної ситуації, а ніби «компресуючи» в собі згадку про таку ситуацію в рамках певного ширшого тексту, в якому вона вперше виникла як його дослівний фрагмент і без покликання на котрий вона залишається незрозумілою. У семасіології подібне явище, коли слово ніби вбирає в себе семантику свого текстуального оточення, називають, використовуючи термін М. Бреаля, семантичним «зараженням» (чи

семантичним перенесенням). Як бачимо, це поняття може застосовуватися і при висвітленні виникнення вторинних фразеопохідних семантем [Hart 2017, с. 53].

В залежності від когнітивної доступності концептуальної метафори виокремлюють два типи метафор: гомеоконцептуальний та параконцептуальний [Humar 2021, с. 101-102] Метафору можна назвати гомеоконцептуальною, якщо джерело та ціль мають відносно близьку подібність щодо їхньої структури чи функції та пов'язані з одним концептуальним каркасом. Розглядаючи концептуальні метафори вираження деструкції такими метафорами є «розпад як хвороба», «деструкція як війна», «руйнування як природний процес».

Когнітивна доступність параконцептуальних метафор набагато нижча на відміну від попередніх, які показують вищий рівень абстракції, оскільки ціль і джерело не відображаються через ту саму «концептуальну рамку». Найчастіше до таких метафор із вираженням деструкції є такі: «руйнування як зникнення», «деструкція як трансформація та народження нового життя». Для параконцептуальних метафор спільним є те, що вони не відразу дають спосіб зрозуміти, як вони працюють і що вони мають на увазі через: 1) велику різницю між цільовим і джерело; 2) існування різних базових концептуальних фреймів, які необхідно зрозуміти, перш ніж метафора стане доступною.

Дослідник когнітивної лінгвістики Бундгаард П. Ф., досліджуючи абстрактні концепти, такі, як «Час», «Смерть», «Правда», «Справедливість» та інші, зробив висновки про недосконалість теорії абстрактних концептів [Bundgaard 2019, с. 5]. Проте лінгвіст у своєму дослідженні зробив спробу аргументувати деякі концептуальні абстрактні метафори, проаналізувавши нейронні ланцюги, які працюють при обробці абстрактних, тобто метафорично структурованих, концепцій. Так, наприклад, концептуальна метафора «Смерть – це Доля» має ширше значення, аніж традиційна концептуалізація смерті як відходу або повного зникнення (де, наприклад, Смерть персоніфікується як агент, що забирає покійного). «Доля» відноситься до життєвого простору; вона є тим, що перешкоджає людині повернутися до життя, після того, як вона його покидає. З цього виходе, що міждоменні відображення, зокрема абстрактних

концептів, не є чітко структурованими, що зумовлено їхнім онтогенетичним походженням [Bundgaard 2019, с. 9].

За лінгвістом К. Гартом, якщо тексти належать до інших доменів, ніж цільова ситуація, то інтертекстуальність, – «присвоєння або натяк на попередні тексти, лінгвістичні й візуальні, з метою виявлення меж для розуміння ситуацій, описаних або зображених у поточному тексті» [Hart 2017, с. 25], стає багатим джерелом для метафоричної інтерпретації.

Український дослідник концептуальних метафор із деструктивним значенням Шопін П. дослідив, що основна структура (англ. *frame*) значення руйнування зазвичай означає серйозне пошкодження неживої сутності, що в деяких випадках веде до незворотньої деформації. Він наголошує на її значенні деформації предмета та втрати цілісності останнього. До того ж, пошкодження також може бути наслідком певних обставин або навіть бути спричиненим самим об’єктом, коли він руйнується чи вибухає [Shopin 2018, с. 75].

Проте, концептуальні метафори деструкції в англійській мові використовуються не тільки для вказівки на втрату фізичної цілісності предмету – його руйнування, розпаду, повного знищення тощо. Через метафоричні образи деструкції відображаються також негативні явища, що передають семантику шкоди, хвороби, війни, психічних розладів, погіршення здоров’я чи емоційного стану, погіршення відносин між людьми тощо. «Домен-джерело» у семантичному полі «руйнування» є лексема *destruction*, тобто взаємозв’язок цих метафор полягає у їх структурних та функціональних подібностях між джерелом («деструкція») і ціллю. З точки контекстуальної зору, концептуальні метафори деструкції допомагають передати сутність деструктивних процесів у особистому, соціальному, природному контекстах тощо.

Загалом, для англомовних метафор характерні такі структури [Зайцева 2023, с. 206]:

1.«X is Y», де X – це тема метафори, а Y – образ.

2. «X does Y». У цій структурі метафори, X (тема) виконує дію Y (образ).

3. «X as Y», де слово «as» служить для встановлення зв’язку між темою та образом.

4. «X of Y», слово «of» використовується для створення метафоричного зв’язку.

5. «X is like Y» , в якій слово «like» використовується для з’єднання теми та образу.

6. «X in Y». Тут «in» використовується для створення метафоричного зв’язку.

7. «X through Y», в якій «through» використовується для створення зв’язку між X та Y.

За принципом визначення спільних ознак різних концептуальних структур концептуальні метафори із значенням деструкції в англійській мові можуть мати такі семантичні конотації:

- Деструкція як механічне порушення або розкладання (такі лексеми, як *"breakdown", "disintegration", "collapse"* викликають образи деструкції як механічної поломки та порушення*, "dismantling"* або *"deconstruction"* передбачають знищення як систематичний, механічний процес розкладання на частини ; *("The wrecking ball of time reduced the city to ruins."*)
- Руйнування як природне лихо, сила природи як руйнуюча сила (*"The hurricane churned over the ocean."*)
- Екологічна шкода – це деконструкція ("*The forest was a scarred battlefield, stripped of life and vitality.", "Deforestation is a knife carving away Earth's lungs."*)
- Суспільна корупція, погана економічна ситуація – це руйнування ("*Corruption is eating away at society.", "The economic collapse was described as a plague infecting every sector of society.", "Pollution chokes the rivers, suffocating ecosystems"*)
- Деструкція як трансформація якогось стану (погіршення ситуації) або народження нового життя ("*huge quake spawns tsunamis*" – трансформація одного катаклізму в інший), ("*Wildfires are nature’s renewal*.", "*The company was a sinking ship*")

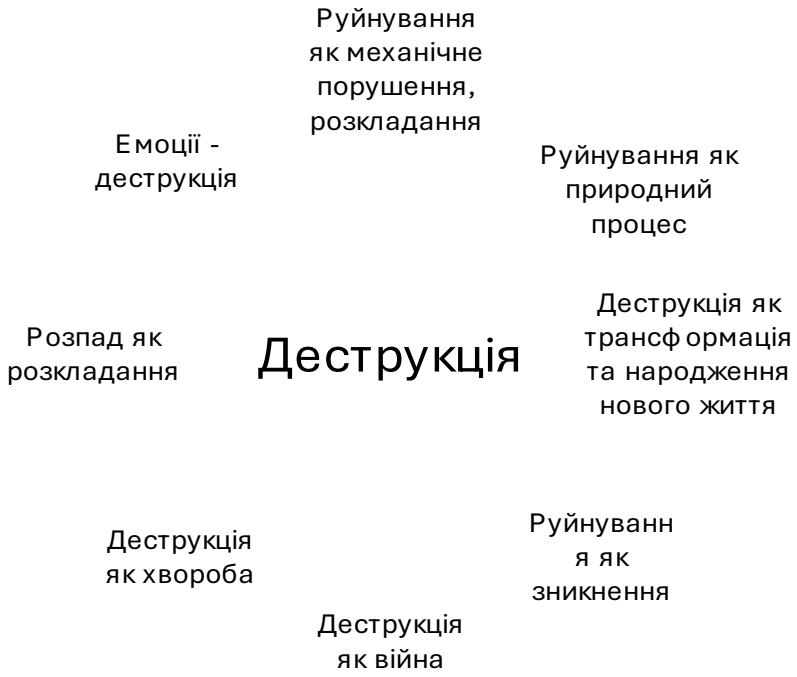
- Руйнування як зникнення ("*Time flies", "The once-bustling market_dissolved, leaving nothing but barren streets and echoes", " With the bombings, the historic landmarks vanished, their presence now just a shadow in photographs"*)
- Деструкція як війна, деструкція як хаос, війна – це хаос ("*The shadow of war devoured the land*.", "*War is a raging storm*", "*In the chaos of battle, war acted as a relentless juggler of fates*" [Siefring 2004, c. 143]
- Розпад як хвороба, руйнування як погіршення емоційного стану ("*A leech sucking the life out of me*", " *A cancer eating away at me* ")
- Почуття, емоції як деструкція ("*Love is a battlefield.", "The flood of anger drowned their harmony.", "After discovering the betrayal, he was on the warpath, determined to confront the person responsible.")*

Найбільш часто вживаними в англомовному дискурсі концептуальні метафоричні вираження деструкції, які було досліджено в даній науковій роботі, зображені на Рисунку 2.1 (див. Рисунок 2.1).

Лексичні одиниці з такими концептуальними структурами, такі як, наприклад, «вогонь», «зброя», «тероризм» можуть позбавлятися свого номінативного значення та набувати інших конотацій деструкції у складі таких концептуальних метафор, як: "FIRE IS A DESTRUCTION" ("Fire as Conflict", "Fire as Disease", "Anger as Fire", "Death as Fire") [Phung 2014, c. 12], "TERRORISM AS A CANCER (DISEASE)" ("it will take time to eradicate a cancer like ISIL.") [Siraj Khan], "IDEAS ARE WEAPON" ("her argument demolished his theory").

Рисунок 2.1

Концептуальні метафори вираження деструкції

Таким чином, на семантичному рівні вивчення теорії концептуальної метафори полегшує інтерпретацію деструктивних значень лексичних одиниць у певному дискурсі. Завдяки аналізу концептуальної категоризації лексичних одиниць із деструктивною семантикою було встановлено найчастіші когнітивні метафори вираження деструкції в англійській мові, зокрема такі, як «Деструкція як механічне порушення», «Сили природи як руйнуюча сила», «Екологічна шкода – це деконструкція», «війна – це хаос», «Розпад як хвороба», «Почуття, емоції як деструкція», «Руйнування як зникнення».

2.2. Лексико-граматичні засоби вираження деструкції

Мовні структури слід вивчати у зв'язку зі сприйняттям, мисленням, пам'яттю. Актуальним підходом до вивчення лексичних одиниць, включаючи опис когнітивних аспектів формування їх значення, є когнітивний підхід. Сам термін «когнітивна наука» став популярним з 1970-х років. стали використовувати для позначення області, в межах якої вивчаються процеси засвоєння, накопичення та використання інформації людиною. Відмінність когнітивної лінгвістики від традиційної полягає в тому, що вона виконує в мові пояснювальну функцію [Kazbekova 2022, с. 148].

Лексико-граматичні засоби вираження деструкції в англійській мові охоплюють широкий спектр мовних ресурсів, які використовуються для передачі негативних явищ, критики, конфліктів, руйнування або поганих наслідків. Як було зазначено в першому розділі, деструктивне значення лексеми визначається логіко-предметним змістом, який є відображенням предметів і властивостей в об'єктивній дійсності. Використання лексем із денотативною конотацією допомагає оцінювати ситуації, вчинки та людей, виносити судження, що ґрунтуються на суспільних нормах і моральних цінностях.

Серед лексично-стилістичних засобів для вираження деструкції є:

- слова з першочерговим негативним значенням (*ruin, collapse, conflict, war, fight, wicked, defeat*);
- емоційно забарвлена лексика (*terrible, unpleasant*) ;
- ідіоми та фразеологізми *(“to hit rock bottom”; “to go to the dogs”*);
- стилістичні прийоми (метафори, гіперболи, антитези) – підсилення деструктивного ефекту через образні вирази із деструктивним значенням.

На ефективність вираження семантики руйнування впливає використання мовних засобів: метафори, метонімії, антитези тощо. За Деркач А, «необхідний стилістичний ефект від використання фігур мовлення, <…> досягається, як правило, паралельним використанням синтаксичних, лексичних і просодичних засобів мовленнєвої експресії» [Деркач 2018, с. 31]. Стилістичні засоби вираження постають когнітивними засобами вираження повсякденного життя.

Зміст тексту формується за допомогою граматичних засобів, які застосовуються для вираження семантики, зокрема деструкції. До таких граматичних засобів належать наступні:

- використання заперечень; модальні дієслова у формі заперечення;
- пасивний стан (з метою акценту на наслідках руйнування.) – підкреслення об'єкта, на який спрямована деструкція;
- дієслова з деструктивним значенням, що передають інтенсивність дії руйнування.

Різноманітність граматичних категорій слова дозволяє йому не тільки конкретизувати фігуру, а й показати час дії, ступінь її реальності.

Крім того, багато лексем із денотативним навантаженням, наприклад, *break, destroy, ruin, crush, wreck, demolish* є синонімами: всі вони мають спільне основне значення та всі вони поєднуються переважно з предметним іменником [Ruenroeng 2014, с. 6]. Така синонімічність урізноманітнює способи вираження деструкції.

Проте, слід пам’ятати, що кожна лексема із синонімічного ряду має своє конотативне значення. За видатним українським професором Дорошенко С. І., конотація визначається як «додатковий зміст слова (або виразу), що накладається на його лексичне значення, надаючи йому супровідних семантичних і стилістичних відтінків, експресивно-емоційних забарвлень» [Дорошенко 2024, с. 155]. Воно детермінує вибір певної лексеми, зокрема серед вище згаданої групи слів з однаковим семантичним полем (руйнації). Як приклад, лексема *ruin* має два значення: 1) «пошкодити щось настільки сильно, що воно втрачає всю свою цінність»; 2) «змусити когось/щось втратити всі свої гроші, посаду» [OALD]. Перше його значення співпадає з першочерговим та другим значеннями дієслова *destroy* – «пошкодити щось настільки сильно, що воно більше не існує, працює» та «забрати всю цінність і задоволення у когось від життя» [OALD]. Однак, незважаючи на їх подібність, у дієслова *destroy* є наступні конотативні значення: «навмисне вбити тварину, як правило, через те, що вона хвора або нікому не потрібна» [OALD]. Такий семантичний відтінок не властивий для дієслова *ruin.*

Слід зазначити, що на вибір тих чи інших лексичних чи граматичних засобів для вираження деструкції впливає стилістична віднесеність мовної одиниці до певного типу або жанру. Так, наприклад, за дослідженням з використанням порівняльного аналізу деструктивних дієслів *ruin, demolish*, та *destroy* Руенроенга С., незважаючи на деякі спільні риси у граматичних моделях цих дієслів, вони мають різний ступінь формальності. У той час як слова *ruin* і *destroy* не часто вживаються в офіційних контекстах, слово *demolish* часто вживається в офіційних контекстах [Ruenroeng 2014, с. 12].

Окрім різниці у ступені формальності деструктивних лексем, існує неспівпадіння у стилістичній структурі слів, так званих граматичних моделях [Ruenroeng 2014, с. 7]. У таблиці 2.1 можна відслідкувати спільні риси деструктивних лексем, а також побачити їх відмінності граматичних моделей (Таблиця 2.1).

Вибір тих чи інших лексико-стилістичних засобів залежить від характеристик дискурсу, в якому вони застосовуються. Слід зазначити, що серед усіх дискурсів, медійній дискурс є найбагатшим джерелом для дослідження концептуальної метафори деструкції. Він має фокус на сучасних новинах, суспільних життєвих реаліях, економічних, політичних сферах соціуму, та націлений на широку аудиторію читачів. Наявність сьогодні таких тем у ЗМІ, як теми війни, природніх катастроф та руйнацій, зумовлює використання лексико-граматичних засобів для вираження деструкції.

З граматичної точки зору, деструктивне слово часто виступає в прямому підпорядкуванні іншому слову в реченні – воно може пояснити тлумачення іншого дієслова, іменника, прикметника або прислівника
[Xakimovna 2019, с. 13].

Таблиця 2.1

Граматичні моделі деструктивних дієслів ruin, demolish та destroy

	ruin	demolish	destroy
verb + somebody/something	+	+	+
verb + somebody/something + preposition + something	+	+	
verb + WH clauses		+	+
Proper grammatical models	*ruin* + something + WH Clause *ruin* + preposition + something *ruin* + something + to infinitive	*demolish* + adverbial	*destroy* + clause

При аналізі вживання деструктивних слів у художньому дискурсі на фоні лексичної сполучуваності виявляються випадкові поєднання цих одиниць. Для прикладу розглянемо особливості вживання в художньому дискурсі дієслова *to break* і *to tear*. Дієслово *to break* має такі тлумачення – “cause not to be, violating the constructive organization, bodies with a rigid structure, bend, press, acting on two or more multidirectional forces” [The Observer Magazine, 27 липня, 2023]. Кількість іменників, що входять у мову в поєднанні з цим дієсловом, велика, і вони можуть належати до різних лексико-семантичних груп.

Нестандартну сполучуваність слід розглядати як одну з властивостей художнього тексту, оскільки в процесі породження художнього мовлення здійснюється і комунікативна, і естетична функція мови. Видається абсолютно незаперечним, що в художньому тексті синтагматичні зв'язки визначаються закономірностями формування цілісної мовленнєвої єдності, спрямованої на реалізацію авторського задуму та забезпечення відповідного впливу на цей задум реципієнта інформації. У художньому тексті поєднуються дві тенденції: з одного боку, прагнення до ясності, а отже, до систематичності засобів, що виявляється

у звичайному слововживанні та звичайній сполучуваності, з іншого боку, до образності (такою є естетична і прагматична функція мови). Лексика з деструктивним значенням використовуються як в прямому значенні – з конкретними іменниками, так і в метафоричному – з абстрактними іменниками.

Отже, використання лексико-граматичних засобів дозволяє англомовним мовцям точно та виразно передавати значення руйнації, негативні емоції та наслідки руйнації, підсилюючи емоційний та смисловий вплив висловлювань. Знання принципових концептуальних метафор із значенням деструкції та лексико-граматичних засобів, завдяки яким відбувається реалізація семантики деконструкції у тому чи іншому дискурсі важливо для аналізу фразеологізмів та паремій із деструктивною лексикою.

РОЗДІЛ 3

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ І ПАРЕМІЙНІ КОДИ ДЕСТРУКЦІЇ В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ: КОГНІТИВНИЙ РАКУРС

3.1 Особливості фразеологізації деструкції в англійській мові : когнітивний аналіз

Під час аналізу лексем із деструктивним значенням було помічено наявність останніх у багатьох фразеологічних одиницях. Як правило, використання дієслів із семантикою деструкції створює яскраву експресію та посилює мовний ефект.

Ідіома *"burn a hole in someone's pocket"* містить лексичну одиницю з семантикою деструкції *burn.* Зазвичай у переносному метафоричному значенні ця лексема інтерпретується як «відчувати або демонструвати дуже сильну емоцію або бажання» [OALD]. У складі даної фразеологічної одиниці це дієслово має переносне, значення. "*If you are burned by an activity, you are hurt emotionally or financially because of it*" [Cambridge Dictionary]. Це конотативне значення дієслова *burn* впливає на семантичну складову ідіоми. Ідіома означає, що хтось має непереборне бажання швидко витратити гроші після їх отримання. Хоча деструктивне значення в цьому випадку майже зникає, але все ж таки певний відтінок домена «Руйнація» залишається – людина, яка горить бажанням витратити свої наявні гроші, має великі шанси стати в кінцевому випадку банкротом, що призведе до «руйнування» її позитивних емоцій.

"Her parents disapproved of subversive forms like rhythm & blues or rock'n'roll - they also forbade their four children from going to the cinema - so Doris cut her musical teeth by singing in her father's church choir." [The Guardian 2004]

У словнику ідіома *“cut (one's) teeth*” пояснюється як «набути досвіду в чомусь, особливо в молодому віці» [CALD]. Цей термін походить від буквального перекладу “*cut (one's) teeth”* – «різати зуби», що означає: «коли зуби вперше з'являються через ясна дитини». Завдяки цьому ідіома набуває семантичного відтінку, який вказує на набуття досвіду саме в молодому віці. Крім того, додавання предиката *musical* вносить ще одну сему у цю фразеологічну одиницю: «отримати свій перший музичний досвід». В цьому випадку дієслово *cut,* як можна помітити, втрачає своє деструктивне значення.

“We all take a beating every day, you know, one way or another.”

[Richards 1990, c. 135]

Ця ідіома містить деструктивний деривант *beating* від дієслова *beat,* що використовується більш за все в неформальному мовленні, та означає «перемогти когось», «бути кращим за когось/щось», «отримати контроль над чимось», «бити когось/щось» [OALD]. З точки зору денотації, лексема *beat* має значення переваги або домінування над кимось. Словник FDI пояснює цю ідіому трьома способами: 1. Бути сильно побитим. 2. Програти. 3. Зазнати серйозних втрат або невдач [FDI]. В даному реченні доцільним видається другий та третій варіанти, що детермінуються контекстуальною складовою, що, в свою чергу вказує більш на філософський, а отже і метафоричний, характер висловлювання. Адже в змісті вказується часові рамки дії (*every day*), а також філософські розмірковування (*you know, one way or another*).

Деякі заголовки статей видатних видань містять також фразеологічні одиниці з деструктивним навантаженням. Так, наприклад, в одній статті видання Politico знаходимо один підзаголовок – “*Breaking the ice”*. Фразеологічний вираз *“break ice ”* має неоднозначне метафоричне значення – деякі словники тлумачать його як “ to make a start ”, “ to relax a tense or unduly formal atmosphere or social situation ” [FDI], деякі – як “ to say or do something that makes people feel more relaxed ” [OALD]. Дієслово *break* має пряме значення «розбити», «припинити» [OALD]. Дана ідіома відноситься до гомеоконцептуального типу концептуальної метафори, де значення руйнування льоду (фізичного процесу) переноситься на

політико-економічну сферу – в даному контексті мова йде про санкції, які можуть в якійсь мірі зашкодити російській економіці та втрутитися в її плани щодо експорту природнього газу в Азію, з метою припинити надходження доходів до росії.

Деструктивна лексика навна також у статтях різної тематики – соціальної, здоров'я, економіки, політики, медицини тощо. Так, в одному журналі знаходимо наступний вираз: "*Viruses can wreak havoc in the body that leads to cancer."* [What Doctors Don't Tell You 2024, с. 58]. Тут семантику деструкції несуть словосполучення *wreak havoc,* що дослівно означає «спричинити хаос». Лексема *wreak* має узагальнююче значення деструкції та позначає «завдавати великої шкоди» [FDI]. Однак, словник ідіом пропонує таку інтерпретацію «створювати багато проблем», «руйнувати або пошкоджувати» [FDI]. Як бачимо, лексема з деструктивним значенням *havoc*, що означає «хаос», втрачає своє номінативне значення; натомість ця одиниця підсилює конотацію деструкції. Тобто, висловлювання передає в комунікативному плані повідомлення про те, що віруси небезпечні для організму та викликають такі хвороби. які ведуть до летальних наслідків.

В журналі "Psychology Now" є приклад лексики з деструктивним значенням: *"Drugs can be used to help to dissolve blood clots, and surgical procedures can help to remove them, minimising the damage."*
[Psychology Now 2024]. Слова *dissolve, remove* у даному контекстуальному значенні використовуються для номінації деструктивних процесів у біологічній сфері. Даний концепт руйнації має позитивний відтінок, який підкреслюється сполучуваністю цих лексем із дієсловом *help*: ліки можуть допомогти розчинити згустки крові, а хірургічні процедури - видалити їх, що в подальшому мінімізує пошкодження.

Семантична структура дієслова *destroy* модифікується, актуалізуючи сему «порушити цілісність». Крім того, дієслово *destroy* з деструктивним навантаженням широко використовуються в переносному значенні

Багато фразеологічних висловлювань з деструктивними лексичними одиницями міститься у дискурсах на тему війни. Це не випадково, адже війна завжди асоціюється з руйнуваннями, руїнами, матеріальною шкодою, збитками та розрухою. Проаналізовані нижче статті містять концептуальну метафору WAR IS DESTRUCTION, і ось як сцену після ракетного удару зобразили журналісти "The Washington Post": *"A quarter mile away at the recreation facilities struck in the attack, images showed a pile of debris and mangled railings strewn across the ground among the ruins of the building's bright pink facade. A mountain of debris covered what had previously been a large swimming pool"*
[The Washington Post 2022]. Ця концептуальна метафора є структурованою, оскільки зображає всю атмосферу на місці події. Цільовий домен DESTRUCTION виражається іменниками *debris*, *ruins* та прикметником *mangled*. Стилістична метафора *"mountain of debris"* додає виразності, а деталі кольору фасаду надають опису драматизму.

Російсько-українську війну також можна проілюструвати концептуальними метафорами "WAR IS TERRORRISM", "RUSSIA IS TERRORIST": *"Russian missiles struck a business complex in the central Ukrainian city of Vinnytsia on Thursday, killing at least 23 people in an attack Ukrainian authorities described as a war crime and act of terrorism"*
[The Washington Post 2022]. Цей приклад містить достатньо деструктивних лексем, зокрема *missiles struck, killing, attack, war crime, act of terrorism.* Словник ідіом визначає словосполучення *act of terrorism* як «цілеспрямоване застосування насильства (або загрози насильства) проти цивільного населення для досягнення цілей політичного, релігійного чи ідеологічного характеру» [FID]. Цільовий домен TERRORRISM зіставляється з вихідним доменом WAR. Дієслівні лексеми з деструктивним значенням вказують на деструктивні дії, які виконуються суб'єктом, що теж відноситься до деструктивної лексики (*Russian missiles*). Дієслово *strike* в даному контексті має першочергове значення «наносити удар», що у сполученні з іменником *missiles* надає йому конотативного значення, а саме семантики війни. Концепт "RUSSIA IS TERRORIST" стає все частіше звучати в

пресі, зокрема англомовній. Однак через контекст ми також бачимо, що американські автори просто цитують українську владу та не називають прямо росію терористом, що пов'язано з політикою США.

Журналісти "The New York Times" характеризують збитки, завдані російською армією, як жахливі руйнування: "*Expecting easy victories, the Russian Army inflicted terrible destruction – especially in its shelling of cities – but for the most part failed to take territory outside the southeast of the country*"
[The New York Times 2022]. Сполучення *inflicted terrible destruction* має дослівний переклад «завдала страшних руйнувань». Деструктивний вплив семантики відповідних лексем підкреслюється також прикметником *terrible,* який виконує тут функцію забарвлення. Крім того, деструктивна складова змісту підсилюється уточненням деструкції *shelling of cities,* для чого доречно використано дієслово, що вказує на спосіб дії руйнації – «обстрілювати снарядами; бомбардувати» [FID].

Наразі популярності набуває, зокрема в мілітаристичній сфері, концептуальні метафора «DESTRUCTION IS THEATRE»: *"Russian officials and state-run media outlets have suggested, without evidence, that the attack on the shopping mall was a deliberately staged provocation by Ukrainian forces"*
[The Washington Post 2022]. Деструктивна лексема *attack* має узагальнене значення деструкції - «акт застосування насильства з метою завдати шкоди або вбити когось» [OALD]. Вихідний домен DESTRUCTION виражається за допомогою лексики, яка використовується в театральній сфері, – *staged*, яка показує, що військові атаки можна сприймати як п'єси в театрі; проте ми також повинні звернути увагу на контекст, де слова надано як цитати російських офіційних осіб, і автори "The Washington Post" ставлять під сумнів достовірність цих слів, що можна побачити в конструкції "*without evidence*".

Війна, як деструктивне явище, значною мірою впливає на економіку, тому в засобах масової інформації з'являється концептуальна метафора WAR IS ECONOMY: *"The early U.S. response to the invasion was simple: Supply the defenders and apply America's unique financial weaponry to the Russian economy"*

[The New York Times 2022]. Ця метафора також є інтертекстуальною, оскільки фінансова зброя означає санкції, накладені на росію, згадані в попередніх статтях і промовах президента Джо Байдена. Метафоричне поєднання прикметника *financial* з економічної сфери та іменника *weaponry* з військової термінології також доводить міцний зв'язок між концептами деструкції та економіки.

Приклад «*At least 22 million tons of grain are stuck in Ukraine due to the war"* [The USA Today 2022]. також демонструє негативні наслідки війни. Війна тут виступає чинником економічних проблем, зокрема проблем з перевезенням зерна, що є важливим економічним чинником.

Крім того, цікавим видається використання концептуальної метафори «DESTRUCTION IS A DISEASE»:

"Ukraine's foreign minister warned that without a new injection of foreign weapons, Ukrainian forces would not be able to stop Russia from seizing Sievierodonetsk and nearby Lysychansk" [The USA Today 2022]

Цільовим доменом в цій метафорі є DISEASE. Він сполучається із джерелом DESTRUCTION завдяки використанню лексеми *injection,* яка представляє цільовий домен. Вихідний домен DESTRUCTION відображає якості й характеристики у концепті хвороб. Як бачимо, ця метафора є структурною, адже її функціональні зв'язки зрозумілі – західна зброя тут уподібнюється ін'єкції, яка рятує життя (в даному випадку зброя, яка рятує Сіверодонецьк та Лисичанск від захоплення росією). Така метафора увиразнює повідомлення, приваблюючи увагу читача. Крім того, завдяки встановленню нейронних зв'язків між двома фреймами, читач може сприймати дане повідомлення на емоційному рівні.

Цікавою видається інтертекстуальна концептуальна метафора, пов'язана з російсько-українською війною, PUTIN IS BUTCHER:

"Mr. Putin will go down in history as a butcher" [The New York Times 2022].

Це прізвисько з'явилося, коли американський президент Джо Байден назвав путіна м'ясником після зустрічі з українськими біженцями в Польщі. За даними CNN, Джо Байден також назвав російського президента *"war criminal"*

та “*murderous dictator, a pure thug who is waging an immoral war against the people of Ukraine”*. Підсилення деструктивної семантичної складової як ознаки суб’єкта досягається завдяки використанню перед деструктивними лексемами прикметників із негативним емоційним забарвленням: *war criminal, murderous* dictator, *pure thug, immoral war.* Це свідчить про негативне ставлення американського президента до путіна, а американські засоби масової інформації, наприклад “The New York Times”, використовують такі цитати у своїх статтях, щоб додати більше виразності. Крім того, завдяки такі цитати виокристовуються для підсилення престижу своїх видань, адже особистість Байдена Д. для всіх відома, тому його висловлювання представляють інтерес для медії.

3.2 Когнітивно-семантичні аспекти паремій англійської мови із семантикою деструкції

В англомовному дискурсі є велика кількість паремій, зокрема прислів’їв і приказок, які мають семантику деструкцію. В цьому підрозділі ми проводимо аналіз деяких таких прислів’їв та приказок.

Багато паремій в англійській мові виконують комунікативну та номінативну функції, тобто наприклад:

“Promises are given to be broken.”. Одразу, що привертає увагу в цій паремії, це використання пасивного стану “*are given*” та “*to be broken”*. Такі граматичні форми підкреслює важливість для правильної інтерпретації контексту саме дії. Лексема *break* тут використана у переносному значенні – «порушити щось» [OALD]. Пасивний форма *are given* надає фразі емоційну та культурну асоціацію з ідеєю ненадійності та розчарування, а не просто описує буквальне значення обіцянок. Іншими словами, ця фразеологічна одиниця викликає глибшу, суб'єктивнішу інтерпретацію, ніж його пряме визначення («обіцянки дають для того, щоб їх порушувати»), а саме – передбачає цинічний

погляд на обіцянки, припускаючи, що вони часто не виконуються і даються з очікуванням, що будуть порушені. Ця паремія виконує конотативну функцію, а отже відноситься до розряду прислів'їв.

З функціональної точки зору, схожою є ще одна приказка: "*Curiosity killed the cat*" [Деркач 2018, с. 20]. Деструктивна одиниця *killed*, яка відноситься до дієслів з узагальнюючим способом дії, передає, з точки зору семантики, негативний наслідки, які несе в собі зайва цікавість (*curiosity*). Тобто, це прислі'я не означає буквально, що кіт був убитий через цікавість, але використовує цей образ, щоб передати ширше попередження або урок про потенційну небезпеку допитливості. Іншими словами, дане прислів'я має конотативну функцію.

"Attack is the best form of defence." [Деркач 2018, с. 21]. Лексема з деструктивним значенням *attack* передає вихідний домен концептуальної метафори «DESTRUCTION IS DEFENCE», де цільовий домен виражен словом *defence*. Таким чином, негативний семантичний відтінок слова *attack* зникає та замінюється іншим конотативним значенням: ця фраза припускає, що проактивні або агресивні дії можуть запобігти загрозам або викликам. Таким чином, дане прислів'я передає узагальнений, часто стратегічний або психологічний за своєю природою підтекст.

" The love of money is the root of all evil because money was not made to be loved, but to be used for good ends." [Marshall 2003] Цей приклад цікавий наявністю прислів'я із деструктивним значенням "*The love of money is the root of all evil".* Деструктивна лексема *evil* робить результативне семантичне значення прислів'я негативним; вона означає "morally bad and cruel", "having a harmful effect on people", " connected with the devil " [OALD]. По суті, концепт зла є цільовим доменом у метафорі «Гроші – це зло», що присутня в даному випадку. Але у контексті всього висловлювання слово *money* має конотативне значення – воно позначає скоріш за все жадібність та прагнення до багатства, які є основними причинами багатьох негативних дій і деструктивних явищ у суспільстві. Це прислів'я, як бачимо, носить комунікативний характер.

Іноді замість *money* використовують інші іменники, які вказують на те, що саме вони є причиною проблеми, наприклад, “ *Greed may not be the root of all evil, but it is certainly behind many conflicts, from schoolyard fights to full-scale wars*.” [FID]. Тут концептуальна метафора «Жадібність – це руйнація» виражена лексичними одиницями *greed* та *conflicts, fights, wars* відповідно. Так як вихідний домен відрізняється від оригінального прислів’я, тут конотативне абстрактне значення відсутнє.

Прагматична функція паремій зумовлює часте використання в них стилістичних фігур. За рахунок використання тропів та прийомів підсилюється виразність зображуваного у прислів’ях. Так, в прислів’ї *“Better a little fire to warm us, than a great one to burn us.”* на семантичному рівні наявне протиставлення категорій «*little fire*» - «*great fire*», що здійснюється за рахунок використання антитези – фігури «мовлення, яка полягає в зіставленні протилежних явищ, понять, думок, образів, почуттів» [Дорошенко 2024, с. 22]. Основна лексема, навколо якої зосереджений семантичний аналіз прислів’я, це деструктивне слово *fire.* Разом з прикметником “*little fire”* воно є антитезою до іншої пари слів “*great one”*. Використання антонімів *little* та *great* у сполученні з тим самим деструктивною одиницею *fire* дозволяє на когнітивному рівні провести асоціативне порівняння: маленький вогонь не несе небезпеки та може зігріти; великий вогонь несе в собі протилежну семантичну складову, повідомляючи про небезпеку. Крім того, деструктивна лексема *to burn,* використана в антитезі “*to warm – to burn*”, має наразі переносне значення – “to cause emotional pain or damage to someone” [Cambridge Dictionary]. З точки зору дидактики, це прислів'я підкреслює важливість поміркованості та обережності. Воно про те, що краще мати невелику проблему чи виклик, який можна вирішити (символом якого є “*little fire”*), ніж братися за щось набагато більше й ризикувати отримати травму або бути пригніченим (символом якої є “*great one”*). По суті, в прислів’ї міститься застереження про те, що будь-які вчинки несуть свої ризики і наслідки, іноді деструктивні.

Наступний приклад прислів’я також цікавий з денотативної точки зору та точки зору дидактики, а саме: *“The rotten apple injures its neighbours.”* [Деркач 2018, с. 21] У даному контексті наявний іменник з семантикою деструкції *injures* має вторинне тлумачення – «зашкодити чиїйсь репутації, інтересам» [OALD]. Ідіома *a rotten apple* має узагальнююче деструктивне значення – «погана людина або річ». Саме прислів’я має корні ще у XIV ст. В англійській мові вперше прислів'я було зафіксоване в «Альманасі бідного Річарда» Бенджаміна Франкліна (1736) [FDI]. Воно є алюзією поширення плісняви або хвороб з одного яблука на інші. З когнітивної точки зору, вираз означає, що негативна поведінка, ставлення або дії однієї людини можуть мати згубний вплив на широку групу, поширюючи проблеми. Це прислів’я відноситься до гомеоконцептуальних метафор. Адже алюзія та конотативне значення як домени однієї метафори мають функціональні подібності – так само, як гниле яблуко може зіпсувати інші яблука в гроні, погана людина може негативно впливати на інших, хто знаходиться поруч з нею. Цей вислів несе в собі повчальний характер, а саме: підкреслює важливість подолання або усунення негативних впливів для запобігання шкоді в подальшому або погіршенню ситуації в громаді чи соціальній групі.

Прислів’я *“Don't bite the hand that feeds you.”* [FID] містить деструктивний елемент *bite.* Це дієслово має першочергову інтерпретацію – «to use your teeth to cut into or through something» [Cambridge Dictionary], тобто це дієслово, яке вказує на спосіб дії, а саме «кусати». Дослівний переклад цього прислів’я вказує на тваринний контекст: адже значення лексеми *bite*, *feeds* має певні асоціації з первинними інстинктами, коли матір годує з рук свою дитину, а в дитини проявляється бажання щось гризти. Категорія інстинктів переміщується на категорію людських моральних цінностей: «не кусай» набуває вторинного значення «не завдавай шкоди, не ображай», «рука, яка годує» є метонімічним позначенням людини, яка забезпечує їжею або підтримкою. Відсилання до предків людини, у семантичному плані, підкреслює важливість виконання цієї настанови задля власного виживання. Іншими словами, прислів’я *“Don't bite the*

hand that feeds you." має узагальнене значення та застерігає від зради або заподіяння шкоди тим, хто надає підтримку чи допомогу, оскільки це може призвести до власного падіння. Крім того, у виразі є заперечна граматична форма, що, в свою чергу, підсилює повчальний ефект.

"The road to hell is paved with good intentions" [FID]. Буквально даний вираз позначає зв'язок між пеклом та добрими намірами. Але насправді в прислів'ї категорія пекла, «місця, куди потрапляють погані люди після смерті», переноситься на категорію негативних наслідків у житті людині. Тут можна прослідкувати структурну подібність між номінативним та конотативним значенням вихідного домену, а саме семантичне ядро «кінець». Застосування деструктивної одиниці з негативним відтінком у поєднанні з словосполученням *good intentions* перетворює надає цільовому домену також відтінок обману та оманливої підтримки. Це означає, що добрі наміри не можна отожнювати з гарним результатом, адже тільки намірів не достатньо для досягання мети. Дана паремія має на меті попередити про небезпеку добрих намірів; вони повинні супроводжуватися відповідними діями, інакше вони можуть призвести до негативних наслідків.

Ще одним цікавим для дослідження є прислів'я *"Too many cooks spoil the broth"* [FID]. Прислів'я використовує метафору *cooks* та *broth*, а також дієслово *spoil* з узагальнюючим значенням деструкції. Семантика слів *cooks* та *broth* має функціональні схожості з концептуальною структурою висловлювання. Семантично слово *cook* має номінативне значення "someone who *prepares* and cooks food" [Cambridge Dictionary]. Важливою є в цьому визначенні позначення процесів приготування їжі, а саме підготовки до приготування їжі. Лексема *broth* є метафорою кінцевого результату. В результативному конотативному значенні прислів'я ілюструє, що надлишок людей (*cooks*), які докладають свої ідеї та зусилля, може зіпсувати призвести допомилок і, зрештою, до неякісного результату**(***broth*), зіпсувати його.

У процесі свого історичного розвитку прислів'я відшліфовуються, що передбачає внутрішні зміни. Змінам піддаються також й деструктивні елементи.

Цікавим видається в цьому ракурсі наступне прислів'я: *"Burnt bairns dread the fire." – "A burnt child dreads the fire."* [Деркач 2018; с. 20] В даній паремії деструктивні слово *burnt* наявна в обох варіантах прислів'їв: архаїчному та сучасному. Воно вживано як дієслівний прикметник, отже вказує на те, що деструктивна дія спрямована на об'єкт, з яким він сполучається – *bairns* або *child.* Щодо останніх, лексема *bairns* функціонує у вжитку шотландського діалекту зі значенням *child*, та відноситься до давньоскандинавської мови [FID]. Заміна архаїзмів на більш уживані лексичні одиниці в лексико-граматичному складі прислів'їв робить прислів'я більше доступне з точки зору когнітивної лінгвістики.

Таким чином, в англомовному дискурсі спостерігається велика кількість фразеологічних одиниць, ідіом, а також паремій із деструктивним змістом. Використання різних концептуальних метафор із значенням деструкції має атрактивну функцію: створює яскраву експресію та посилює мовний ефект. Використання деструктивних елементів в англійських пареміях допомагає передавати моральні уроки, а також уявлення про людську природу і суспільну динаміку. Вони мають великий вплив на реципієнта, адже підштовхують його до засудження небажаної поведінки та негативних вчинків. Правильне декодування тієї чи іншої фразеологічної одинці чи паремії із деструктивною семантикою детермінується як контекстуальною складовою, так і метафоричним синтаксисом. Крім того, більшість паремійних та фразеологічних кодів інтерпретується на основі лексико-граматичних засобів, зокрема для вираження відтінка деструкції. До речі, велика кількість концептуальних метафор із деструктивним значенням є гомеоконцептуальними, що пояснюється їх когнітивною доступністю.

ВИСНОВКИ

Отже, в даній науковій роботі було з'ясовано, що в активному сучасному словнику англійської мови наявна багата кількість деструктивних лексичних одиниць, що пов'язано з філософською концепцією про поняття деструкції. З філософської точки зору деструкція означає руйнування структур традиційного метафізичного мислення та уявлень, а також є засобом семіотичного дослідження повсякденної знакової діяльності, наукової мови, художньої творчості, релігійних, політичних та інших текстів.

Результати праці дають підстави вважати, що деструктивне значення лексичного елемента потрібно розглядати разом із іншими елементами, з якими воно утворює семантичне поле. Зокрема, під час аналізу було виявлено таку закономірність: чим більше диференціальних сем містить семантична структура певного слова, тим вужчий діапазон сполучуваності вона має, і навпаки. Таким чином, було встановлено два вида сполучуваності деструктивної лексики: синтаксичну, яка визначається його лексико-граматичною характеристикою, – та лексичну, що залежить від першочергового значення слова. Аналіз теоретичних джерел дав змогу встановити, що поділ лексеми деструктивного типу в англійській мові відбувається загалом за семантичними конотаціями руйнації, а саме за рівнем пошкодження структури живого чи неживого об'єкту: а) повне знищення людини, повне знищення неживого предмету, часткове ушкодження людини, часткова руйнація предмету.

У ході когнітивного аналізу було встановлено, що, з семантичної точки зору, категорія деструкції у поєднанні з іншими концептами може утворювати концептуальні метафори, такі як «Деструкція як механічне порушення», «Руйнування як природне лихо», «Суспільна корупція – це руйнування», «Деструкція як війна» та ін.

Під час аналізу словників англійських ідіом та англомовних газетних видань було встановлено, що багато лексичних одиниць з деструктивним значенням міститься у фразеологічних виразах (ідіомах), а також в англійських прислів'ях. Це дозволило нам прийти до висновків, по-перше, що зміст ідіоми чи паремії не визначається семантикою її окремих складників, тому такі одиниці не

перекладаються іншою мовою дослівно. Це зумовлено тим фактом, що сполучуваність слів, зокрема із семантикою руйнації, з іншими певними одиницями спричинює зміну номінативного значення кожної з лексем. Іншими словами, частотність деструктивних компонентів, зокрема у газетному дискурсі, пояснюється екстралінгвістичними чинниками (використовується в повідомленнях про злочини та військові дії), а також лінгвістичними – відсутністю в семантичній структурі диференційних сем, що вказують на спосіб дії, що визначає широту можливостей сполученості. По-друге, деструктивна лексика у складі фразеологізмів , як правило, втрачає своє конотативне значення та набуває переносного з іншими семантичними відтінками руйнації чи, взагалі, із втратою семантичної категорії деструкції.

Застосування концептуального аналізу дало змогу виявити той факт, що хоча паремії й допускають в деяких випадках дослівне прочитання, але істотним для них є узагальнююча інтерпретація їхнього дослівного змісту. Детальний аналіз фактичного матеріалу дозволяє стверджувати, що декодування деструктивної лексики у пареміях та фразеологізмах здійснюється з урахуванням конотативних змістів кожної лексеми та загального контексту.

Перспективним напрямком подальших досліджень з даної проблематики постає порівняльний міжмовний аналіз англійських деструктивних фразеологізмів з відповідними виразами в інших мовах (наприклад, українські, німецькі, французькі) для виявлення спільних і відмінних рис. Крім того, Перспективними вважаємо наукові розвідки, що стосуються аналізу деструктивних фразеологізмів з точки зору етимології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бечко Я.В. Семантичний розвиток дієслів на позначення горіння. Нім. (ver) brennen (sich), feuern, укр. горіти, палати, палити у контексті внутрішньої форми фразем. *Закарпатські філологічні студії.* Том 1. Вип. 16. С. 51–54.

2. Бушанський В. Деструкція в естетиці та філософії модерну. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. Вип. 5–6 (85-86). С. 123-133. URL: http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001119975 (дата звернення: 20.09.2024).

3. Васильєва А. Метафора у сфері сучасної англійської політичної комунікації: перекладацький аспект (на матеріалі передвиборчих промов політиків США). Навчально-науковий інститут бізнесу та сучасних технологій. Полтава, 2020. 106 с.

4. Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / за редакцією М. І. Голянич. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 272 с.

5. Дениско П. В. Дискусії щодо характеру знання в доменах концептуальної метафори. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2015. Вип. 1 (9). С. 70–80.

6. Деркач Н. В. Соціопрагматичні особливості інтонації англійського прислів'я: Монографія / Деркач Н. В. Чернігів : «Десна Поліграф», 2018. 222 с.

7. Дорошенко С. І. Словник-довідник лінгвістичних термінів юного мовознавця. Харків : Вид-во Іванченка І. С. 2024. 400 с.

8. Зайцева К .І. Лінгвокогнітивний аналіз метафоричних виразів в англійській та українській мовах. *Закарпатські філологічні студії.* Випуск 29. Том 1. С. 203–211.

9. Корень О. В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови (англійська)" / О. В. Корень. Харків, 2000. 20 с.

10. Молгамова Л. Роль концептуальної метафори у профілюванні концепту. *Філологічні трактати*. Том 14. № 1. 2022. С. 103–111.

11. Ницполь В. І. Метафорична концептуалізація війни в американському медіадискурсі. *Folium*. № 2. 2023. С. 53–58.

12. Повторєва С. Принцип деструкції М. Гайдеґґера і деконструкції постструктуралізму. *Філософські дослідження.* Національний університет "Львівська політехніка". 2010. С. 59–65.

13. Тараненко Л. І. Просодичні засоби реалізації зв'язності тексту англійської прозової байки (експериментально-фонетичне дослідження): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2003. 234 с.

14. Царук О. Д. Фразеологізація як засіб фомування науково-технічного терміна. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2014. Вип. 708–709. С. 179–182.

15. Щокіна О. Філософсько-культурологічне обгрунтування деструкції в текстах митців українського авангарду. *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури*. 2020. Том 3. С. 78–83. С 48–58.

16. Boran G. Semantic fields and EFL/ESL teaching. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET).* № 5(2). 2018. P. 391–399.

17. Bundgaard P. The structure of our concepts: A critical assessment of Conceptual Metaphor Theory as a theory of concepts. *Cognitive Semiotics*. № 12(1). 2019. P. 1–11.

18. Destruction : synonyms and lexical field. URL: https://www.textfocus.net/en/synonyme/destruction#google_vignette (accessed: 19.10.2024).

19. Eskaraeva B., Khasanova M., Mamirov M. Stylistic functions of the verbs with destructive impact in modern Russian language. *International Journal of Mechanical Engineering*. Vol. 7. No. 2. 2022. P. 1821–1828.

20. Hart C. Metaphor and intertextuality in media framings of the (1984-1985) British Miners' Strike: A multimodal analysis. *Discourse & Communication*. 2017. Vol. 11. № 1. P. 3–30.

21. Humar M. Metaphors as models: Towards a typology of metaphor in ancient science. *History and Philosophy of the Life Sciences.* 2021. № 43(3). P. 100–126.

22. Hunston S. A corpus study of some English verbs of attribution. *Functions of Language*. Vol. 2. 1995. P. 133 – 158.

23. Ignasi N. Lexical decomposition of English spatial particles and their subsumption in motion constructions. *Language Value*. Vol. 3 (1). P. 114–137. URL: http://www.e-revistes.uji.es/languagevalue (accessed: 23.10.2024).

24. Kazbekova E. Verbs with the meaning of destruction in English in the semantic aspect. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development.* Vol. 06. 2022. P. 148–150.

25. Khan S., & Khan A. Metaphor used by the US as a lethal weapon of mass destruction against the other for pursuing ulterior motives. *Central Asia Journal*. № 91, 2022. P. 87–99.

26. Lakoff G. The contemporary theory of metaphor. In A. Ortony, ed., Metaphor and thought. New York : Cambridge University Press, 1993. P. 202–251.

27. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago, IL : University of Chicago Press, 1980. 242 p.

28. Mansouri A. Semantic field theory and the teaching of English vocabulary with special reference to Iraqi secondary schools. Linguistics, Education. 1985. 560 p.

29. Marshall M. The material and the spiritual need each other. (Guest Column). For A Change. June 1, 2003. URL:

30. The material and the spiritual need each other. (Guest Column) // The Free Library. URL: https://www.thefreelibrary.com/The+material+and+the+spiritual+need+each+other.+(Guest+Column).-a0104550727 (accessed : 19.09.2024).

31. Peña. S. Constraints on subsumption in the caused-motion construction. *Language Sciences*. Vol. 31. 2009. P. 740–765.

32. Phung B. An investigation into comceptual meaphors of "fire" in American and Vietnamese 20 century poetry. Danang. 2014. C 19–24.

33. Ramon M. S. Phraseological Units in English: variation through lexical insertion. 2011. URL: https://unilim.hal.science/hal-01645058 (accessed : 26.10.2024).

34. Richards J.C. Conversational analysis / Jack C. Richards, Richard W. Schmidt Language and communication (Applied linguistics and language study). New York: Longman Group Limited, 1990. P. 117–154.

35. Ruenroeng C. A corpus-based analysis of English synonyms: ruin, demolish, destroy: an independent study paper submitted in partial fulfillment of arts in English for careers. 2014. 44 p.

36. Shopin P. Metaphorical conceptualization of destructive and destructible language in the work of Herta Müller. *Monatshefte*. Vol. 110. No. 1. 2018. P. 72–92.

37. Xakimovna U. X. Lexico-semantic group of the verb “to break” in modern English. *Indonesian Journal of Innovation Studies.* Vol. 8. 2019. P. 62–65.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

38. (ФЕС) Філософський енциклопедичний словник / голов. ред. Шинкарук В. І. та ін.; Озадовська Л. В., Поліщук Н. П (наукові редактори); Покаржевська І. О. (художнє оформлення). Київ : Абрис, 2002. 742 с. URL: https://archive.org/details/filosofskyi_entsyklop/page/94/mode/2up (дата звернення: 10.09.2024).

39. (CALD) Cambridge Advanced Learner’s Dictionary. Good M. Cambridge University Press. Cambridge. 2008.

40. (FDI) Farlex Dictionary of Idioms. URL: https://www.thefreedictionary.com (accessed : 29.10.2024).

41. (LDCE) Longman lexicon of contemporary English. Longman, Harlow. 1981. 936 p.

42. (OALD) Oxford Advanced Learner's Dictionary. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com (accessed : 20.10.2024).

43. Cambridge Dictionary. URL: https://dictionary.cambridge.org (accessed : 25.10.2024).

44. Engineer S. Longman Idioms Dictionary. Longman, Harlow. 1998. 416 p.

45. Seaton M. & Macaulay A. Collins Cobuild Dictionary of Idioms. Glasgow. 2003. 409 p.

46. Siefring J. Oxford Dictionary of Idioms. Oxford University Press. Oxford. 2004. 340 p.

47. What is a Metaphor for War? Phrases Directory. URL: https://phrasesdirectory.com (accessed : 19.10.2024).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

48. ASIAN Geographic, № 159, 2023.

49. Bloomberg Businessweek USA, May 8, 2023.

50. Geographical, September 2023.

51. Middle East Business, December 2, 2023.

52. Politico Europe, March 21, 2024.

53. Politico. EU finally ready to bring down Russia’s gas empire … sort of. URL: https://www.politico.eu/article/eu-sanction-russia-gas-sector-ports-war-in-ukraine-fossil-fuels-imports/ (accessed: October 28, 2024).

54. Psychology Now, No. 12, 2024.

55. The Guardian, February 2004.

56. The Nation, August 21/28, 2023.

57. The New York Times, May 11, 2022.

58. The New York Times, May 19, 2022.

59. The Observer Magazine, July 30, 2023.

60. The USA Today, May 27, 2022.

61. The Wall Street Journal, July 27, 2023.

62. The Washington Post, July 1, 2022.
63. The Washington Post, July 14, 2022.
64. The Washington Post, June 27, 2022.
65. Travel Africa, No. 101, August/October 2023.
66. Washington Examiner, August 1, 2023.
67. What Doctors Don’t Tell You, June/August 2024.

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the analysis of the semantics features of English phraseological units, paremias, established speech formulas with the key component of destruction.

The object of the work can be defined as the English phraseological units and paremias which have their proper stylistic and lexical-grammatical structure that determines, from a cognitive point of view, destructive contextual meaning.

The main aim of the research is to reveal the peculiarities of the structure and semantics of lexical items with a destructive component from the cognitive perspective in modern English. It determined the accomplishment of such objectives as:

- to study in detail lexical items with the semantics of destruction in English from the point of view of cognitive linguistics;
- to analyse the means of expressing destructive semantic;
- to analyze the cognitive and semantic aspects of phraseological units and paremias in English with destructive semantics.

In the following research the concept of “destruction” is defined from the point of view of philosophical science. Two types of conceptual metaphor with a destructive meaning have been identified: homeoconceptual and paraconceptual (Lakoff G., Johnson M., Humar M., Bundgaard P., Hart C.). The results prove that the semantic interpretation of destructive meaning of English phraseological units and paremias implies determination of structural and denotative aspects of statements.

The scientific novelty of the presented research lies in the in-depth study of the problems of destructive semantics of the English language at the phraseological and parlance levels.

Key-words: *destruction, semantic, conceptual metaphor, phraseological units, paremias. cognitive linguistic.*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Прокопенко Ліана Андріївна, студент(ка) 2 курсу магістратури, форми навчання заочна, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма Мова і література (англійська), адреса електронної пошти lilili12345ana@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Лексичні одиниці із семантикою деструкції в англійській мові та їхній фразеологічно-паремійний потенціал: когнітивний аспект» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (студент) Прокопенко Л. А.